

Danske kirkegårde – tradition og fornyelse

Danske kirkegårde. Tradition og fornyelse – en eksempelsamling. Redaktør og hovedforfatter: Susanne Guldager. Forlaget Anis. København 2005. 160 s. 249 kr.

En stor og spændende del af vores kulturhistorie eksisterer stadig i de bedst bevarede anlæg omkring vore middelalderkirker. Disse vore ældste grønne anlæg er unikke brugsanlæg, der bidrager væsentligt til vores havekultur. De er i disse år i fare for at lide overlast eller forsvinde helt.

Danske kirkegårde – tradition og fornyelse henvender sig til alle, der har ansvar for og interesserer sig for kirkegårde.

Formålet med bogen er at bidrage med viden og indsigt og dermed danne grundlag for en saglig debat, når bevaring og forenkling af vore kirkegårde er på dagsordenen; ændringer, der især skyldes ændret bosætningsmønster og nye bevarelsesskikke.

14 gode eksempler

Bogen er opbygget omkring en eksempelsamling på 14 kirkegårde, der er udvalgt af kirkegårdsconsulenterne i landets 10 stifter, som anlæg, hvor der er noget at lære. De kirkelige anlæg betragtes i eksemplerne som helheder med kirkegården som en væsentlig del.

Eksemplerne er jævnt fordelt over hele landet og viser karakteristiske egnsforskelle og traditioner, men også gode eksempler på bevaring og fornyelse. Der er således eksempler på gode løsninger på traditionelle problemstillinger tilpasset traditionen og nutidens behov.

Den bedste inspiration opnås næsten altid ved selvsyn. Derfor har bogen tillige en kort omtale af 38 kirkegårde, som er et besøg værd, da de indeholder værdifulde elementer på nænsom planlægning og drift af kirkegårde. Eksemplerne er ledsaget af små situationsplaner, samt inspirerende fotos. Et landkort viser kirkegårdenes placering.

Bevar minderne

Biskop Jan Lindhardt kommer i afsnittet 'Perspektiver på kirkegården' med flere interessante betragtninger vedrørende anlæg og anvendelse og vedligeholdelse af kirkegården. Han ønsker længere fredningstid og dermed mulighed for at bevare gravmindet og erindringen om de døde længere, for som han siger: 'Vi skal tage os i agt for at de døde ikke forlader os. Vi kan fastholde dem ved at holde dem i kort snor på kirkegården'.

Den danske kirkegårdstradition

I bogens sidste del beskrives centrale temaer, som uddyber forståelsen for de ældste kirkegårdsanlæg og den danske kirkegårdstradition.

Det drejer sig om det kirkelige anlæg i landskabet, diger, mure og andre bygværker, kirkegårdens historie, planternes brug og betydning, gravsteder og fællesanlæg og status og perspektiver på fremtiden.

Tv. Det kirkelige anlæg i det åbne landskab. Skovby Kirkegård
 Nederst tv. Gravplads i mere end 3000 år. Flade Kirkegård
 Nederst th. Arkitektonisk brug af takshække. Fladbjerg Kirkegård
 Fotos John Jedbo
 Th. Skovkirkegård – naturpræget vinder indpas. Høsterkøb Kirkegård
 Foto Susanne Guldager
 • Left: The religious scheme in the open landscape. Skovby Cemetery
 Bottom Left: Burial grounds for more than 3,000 years. Flade Cemetery
 Bottom Right: Architectural use of yew hedges Fladbjerg Cemetery
 Photos: John Jedbo
 Right: Forest cemetery – nature wins acceptance. Høsterkøb Cemetery.
 Photo: Susanne Guldager

Planter som byggemateriale

Kirkegårde i Nordeuropa er grønne anlæg, hvor planterne udgør kirkegårdens væsentligste byggemateriale. 'Planterne anvendes som stemningskabende solitære planter, rumdannende beplantningselementer eller karaktergivende typeplantninger, hvor valg af planter er valg af former, farver og dufte', skriver Susanne Guldager. Herved fremhæver hun nogle af de æstetiske og arkitektoniske udtryk, der kan opnås med planter som udtryksmiddel.

Kirkegårdene ved vore landsbykirker er typisk placeret højt i landskabet omgivet af stendiger eller mure og mægtige træer. Indenfor ligger kirkebygningen med tårnet mod vest. Anlæggene er i bogstavelig forstand jordnære anlæg, tilpasset landskabet og skabt af naturmaterialerne på stedet. I dag bidrager de gamle træer, ofte ask, lind (eller elm), på en gang til oplevelsen af foranderlighed og stabilitet, hvilket skaber en særlig stemning.

Inde på kirkegården har skiftende tider skabt større forandringer. Store alléer fra 1800-tallet og høje mørke stedsegrønne eller søjleformede løvtræer, der kan skabe en højtidelig stemning,

er ved at blive afløst af mindre bredkronede lyse træer med blomster og frugter, som f.eks. tjørn og paradisæble, der kan skabe intim stemning i mindre gravrum.

På nyere kirkegårde ses karaktergivende skov- og lundplantninger, læplantninger og levende hegn. Forskellige hæktyper på gravstederne har stor betydning som arkitektonisk virkemiddel. Græsset har atter fundet indpas på landsbykirkegården som afløser for perlestenene eller på tomme gravsteder.

På nogle kirkegårde forsøger man sig med bunddækkende stauder på nedlagte gravsteder eller blomsterengsområder på større ubenyttede arealer. De lysere og lettere beplantningstyper afspejler en ændring i havekulturen med større vægt på frodighed og et mere naturpræget udtryk, hvor der åbnes op i de dystre plantninger og lyset lukkes ind.

Aktuelle problemstillinger og muligheder

Kirkegården som dynamisk brugsanlæg og kulturhistorisk udtryk diskuteres i bogens afsluttende afsnit, hvor bl.a. følgerne af ændrede begravelsesformer har betydet, at store arealer nu

ligger ubenyttet hen, selv om det samlede antal af urne- og kistebegravelser er stigende.

'Nutidens kirkegård skal rumme det hele og tilbyde fleksible muligheder. Ved at tilbyde flere valgmuligheder og være åben over for utraditionelle ønsker, bliver kirkegården den støtte og hjælp til nutidsmennesket, der er behov for. Det kollektive rum skal åbne for fællesskab og havekunsten skal bidrage til at forløse de følelser, vi har i forhold til det, der ligger uden for vores rationelle tankegangs rækkevidde', skriver Susanne Guldager. Hermed knytter hun båndet til G.N. Brandt, der allerede i 1920'erne fastslog, at kirkegården skulle have et arkitektonisk udtryk, der kunne opfange enheden (det enkelte gravsted) inden for rammerne af helheden (kirkegården).

Bogen henvender sig til menighedsråd, kirkegårdsansatte og alle, der er interesserede i kirkegårde. Den vil efter min mening blive et uundværligt arbejdsredskab for landskabsarkitekter, der beskæftiger sig med projektering af større eller mindre kirkegårdsanlæg.

Lisbeth Hvid

